

Paziņojums

Paziņojums par datu subjektu tiesību ierobežojumiem saistībā ar ārkārtas stāvokli¹ dalībvalstīs

Pieņemts 2020. gada 2. jūnijā

Eiropas Datu aizsardzības kolēģija (EDAK) ir pieņēmusi šādu paziņojumu.

1. EDAK ir informēta, ka Ungārijas valdība ir pieņēmusi 2020. gada 4. maija Dekrētu 179/2020 par atkāpēm no konkrētiem datu aizsardzības un piekļuves informācijai noteikumiem apdraudējuma stāvokļa laikā². Ar dekrēta 1. pantu nosaka, ka attiecībā uz personas datu apstrādi nolūkā novērst, izprast, atklāt koronavīrusa slimību un aizkavēt tās izplatību, tostarp organizēt koordinētu valsts struktūru darbību saistībā ar to, visi pasākumi pēc datu subjekta pieprasījuma īstenot tiesības, pamatojoties uz VDAR 15.–22. pantu, tiek apturēti līdz brīdim, kad beidzas ar Dekrētu 40/2020 izsludinātais apdraudējuma stāvoklis³, un šādu pasākumu sākuma datums ir nākamā diena pēc apdraudējuma stāvokļa izbeigšanās. Dekrēta 179/2020 5. pantā ir noteikts, ka šāda apturēšana ir attiecināma arī uz visiem pieprasījumiem īstenot minētās datu subjektu tiesības, kuri jau bijuši izteikti dekrēta spēkā stāšanās dienā. Datu subjekts ir nekavējoties jāinformē par šo ierobežojumu pēc apdraudējuma stāvokļa izbeigšanās un ne vēlāk kā deviņdesmit dienu laikā pēc pieprasījuma saņemšanas.
2. Kā EDAK norādījusi iepriekš, datu aizsardzība nekavē cīņu pret Covid-19 pandēmiju. **VDAR joprojām ir piemērojama un ļauj efektīvi reaģēt uz pandēmiju, vienlaikus aizsargājot pamattiesības un brīvības.** Datu aizsardzības tiesību akti, tostarp attiecīgie piemērojamie valsts tiesību akti, jau tagad ļauj veikt apstrādes darbības, kas nepieciešamas, lai veicinātu cīņu pret pandēmijas, piemēram, Covid-19, izplatību.

¹ Šajā paziņojumā “ārkārtas stāvoklis” nozīmē jebkuru izņēmuma stāvokli, kas noteikts valsts līmenī, lai cīnītos pret pandēmijām, neatkarīgi no tā, kā tas nodēvēts saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

² Dekrēts 179/2020 (V. 4.) *Korm. rendelet a veszélyhelyzet idején az egyes adatvédelmi és adatigénylési rendelkezésektől való eltérésről* (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000179.kor>).

³ Šīs informācijas pamatā ir informācija, kas saņemta no Ungārijas uzraudzības iestādes, no NVO un no publiski pieejamiem avotiem. Dekrētā 40/2020 nav noteikts apdraudējuma stāvokļa termiņš.

3. VDAR 23. pants ļauj noteiktos apstākļos valsts likumdevējam ar likumdošanas pasākumu ierobežot to pienākumu un tiesību darbības jomu, kas noteikti 12.–22. un 34. pantā, kā arī 5. pantā, ciktāl tā noteikumi atbilst 12.–22. pantā paredzētajām tiesībām un pienākumiem, ja, nosakot šādu ierobežojumu, tiek ievērota pamattiesību un brīvību būtība un tas ir nepieciešams un samērīgs pasākums demokrātiskā sabiedrībā, lai *inter alia* aizsargātu svarīgus Savienības vai dalībvalsts vispārējo sabiedrības interešu mērķus, jo īpaši sabiedrības veselības jomā.
4. EDAK atgādina, ka **pat šajos izņēmuma apstākļos personas datu aizsardzība ir jāievēro visos ārkārtas pasākumos, tostarp valsts līmenī noteiktos ierobežojumos, saskaņā ar VDAR 23. pantu**, tādējādi veicinot Savienības pamatā esošo pamatvērtību — demokrātijas, tiesiskuma un pamattiesību — ievērošanu. No vienas puses, ikvienā dalībvalstu veiktajā pasākumā jābūt ievērotiem vispārējiem tiesību principiem, pamattiesību un brīvību būtībai, un tas nedrīkst būt neatgriezenisks, un, no otras puses, datu pārziņiem un apstrādātājiem ir jāturpina ievērot datu aizsardzības noteikumus.
5. **Ikvienam ierobežojumam ir jāatbilst to tiesību būtībai, kas tiek ierobežotas.** Ierobežojumi, kas ir vispārīgi, plaši vai traucējoši tiktāl, ciktāl ar tiem tiek pārkāptas pamattiesības uz to pamatsastāvu, nav attaisnojami. Ja tiesību būtība ir apdraudēta, ierobežojums jāuzskata par nelikumīgu un nav vajadzības sīkāk novērtēt, vai tas kalpo vispārējas nozīmes mērķim vai atbilst nepieciešamības un samērīguma kritērijiem.
6. Personas datu apstrādei jābūt veidotai tā, lai tā kalpotu cilvēkiem, un šajā saistībā viens no datu aizsardzības mērķiem ir uzlabot datu subjektu kontroli pār saviem datiem.
7. Lai nodrošinātu šādu kontroli, datu subjektiem datu aizsardzības tiesību ietvaros ir vairākas tiesības. Tiesības piekļūt datiem un tos labot ir nostiprinātas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (“Harta”) 8. pantā. VDAR ir ietvertas šīs tiesības, tās papildinot ar vairākām citām tiesībām, piemēram, tiesībām iebilst pret datu apstrādi, tiesībām dzēst datus un citām jaunām tiesībām, piemēram, tiesībām uz pārnesamību. Datu subjektu tiesību nozīmīgumu nedrīkst novērtēt par zemu. Tās ir pamattiesību uz datu aizsardzību kodols, un to piemērošanai jābūt vispārpieņemtai normai. VDAR 23. pants ir jālasa un jāinterpretē, ņemot vērā šo kontekstu.
8. **Saskaņā ar Hartas 52. panta 1. punktu visiem Hartā atzīto tiesību un brīvību izmantošanas ierobežojumiem ir jābūt “noteiktiem tiesību aktos”.** Tas atbilst formulējumam “paredzēti likumā” Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta 2. punktā⁴, kas ne tikai nozīmē atbilstību vietējiem tiesību aktiem, bet arī attiecas uz šādu tiesību aktu kvalitāti, nosakot, ka tiem jābūt saderīgiem ar tiesiskumu. **Proti, vietējiem tiesību aktiem jābūt formulētiem pietiekami skaidri, lai sniegtu pilsoņiem pienācīgu norādi uz apstākļiem, kādos datu pārziņi ir pilnvaroti izmantot šādus ierobežojumus, un to izmantošanas nosacījumiem. Tas pats stingrais standarts ir jāpiemēro attiecībā uz ierobežojumiem, ko varētu noteikt dalībvalstis.**

⁴ Sk. jo īpaši ECT 2010. gada 14. septembra spriedumu, *Sanoma Uitgevers B.V.* pret Nīderlandi, EC:ECHR:2010:0914JUD003822403, 83. punktu: “Turklāt attiecībā uz vārdiem “saskaņā ar tiesību aktiem” un “noteikts tiesību aktos”, kas lietoti Konvencijas 8.–11. pantā, Tiesa norāda, ka tā jēdzienu “tiesību akti” vienmēr ir interpretējusi “materiālā”, nevis “formālā” nozīmē. Tā ir iekļāvusi gan “rakstītās tiesības”, kas ietver hierarhiski par reglamentējošiem aktiem zemākus tiesību aktus, kurus pieņem arodapvienības, likumdevēja pilnvarotās personas to autonomo normatīvo pilnvaru ietvaros, gan arī nerakstītās tiesības. Jēdziens “tiesību akti” jāsaprot kā tāds, kurā ietverts gan rakstīts teksts, gan tiesu prakse. Rezumējot — “tiesību akti” ir spēkā esošie noteikumi, kā tos interpretējušas kompetentās tiesas.” Attiecībā uz formulējumu “noteikts tiesību aktos” ir jāizmanto Eiropas Cilvēktiesību tiesas izstrādātie kritēriji, kas ierosināti EST ģenerāladvokātu secinājumos apvienotajās lietās C-203/15 un C-698/15, *Tele2 Sverige AB*, ECLI:EU:C:2016:572, 137.–154. punktā, vai lietā C-70/10, *Scarlet Extended*, ECLI:EU:C:2011:255, 99. punktā.

9. Saskaņā ar VDAR un Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru ir patiešām svarīgi, lai **likumdošanas pasākumi⁵ ar mērķi ierobežot datu subjektu tiesību tvērumu būtu paredzami personām, uz kurām tie attiecas**, tostarp arī to ilguma ziņā. Šajā sakarībā, jo īpaši, ja ierobežojumus nosaka saistībā ar ārkārtas situāciju, lai aizsargātu sabiedrības veselību, EDAK uzskata, ka ierobežojumi, ko piemēro uz laiku, kas nav precīzi noteikts, un kuri ir piemērojami ar atpakaļejošu spēku vai atbilstoši nedefinētiem nosacījumiem, neatbilst paredzamības kritērijam.
10. Turklāt ierobežojumi ir izņēmumi no vispārējā noteikuma, un kā tādi tie ir jāpiemēro tikai ierobežotos apstākļos. Kā noteikts VDAR 23. pantā, ierobežojumiem jābūt nepieciešamiem un samērīgiem demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu svarīgu Savienības vai dalībvalsts vispārējo sabiedrības interešu mērķi, piemēram, sabiedrības veselību.
11. Paredzētajiem ierobežojumiem ir **faktiski jāatbilst svarīgam Savienības vai dalībvalsts vispārējo sabiedrības interešu mērķim, kas jāaizsargā**, t. i., pašreizējā dažās dalībvalstīs noteiktā ārkārtas stāvokļa gadījumā — sabiedrības veselības mērķim. Šai saiknei starp paredzētajiem ierobežojumiem un izvirzīto mērķi ir jābūt skaidri noteiktai un pamatotai. Tikai pandēmijas vai citas ārkārtas situācijas esamība vien nav pietiekams iemesls, lai paredzētu jebkāda veida ierobežojumus datu subjektu tiesībām. Gluži pretēji — jebkuram ierobežojumam ir noteikti jāveicina svarīga Savienības vai kādas dalībvalsts vispārējo sabiedrības interešu mērķa aizsardzība.
12. Turklāt ir jāuzsver, ka, ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, **visi datu subjektu tiesību ierobežojumi drīkst būt piemērojami tikai tiktāl, ciktāl tas ir absolūti nepieciešams un samērīgi**, lai aizsargātu šādu sabiedrības veselības mērķi⁶. Ārkārtas stāvoklis, kas noteikts pandēmijas kontekstā, ir juridisks nosacījums, kas var leģitimizēt datu subjektu tiesību ierobežojumus, ja šie ierobežojumi nepārsniedz to, kas ir nepieciešams un samērīgi, lai aizsargātu sabiedrības veselības aizsardzības mērķi.
13. Tāpēc, ja ierobežojumi veicina sabiedrības veselības aizsardzību ārkārtas stāvokļa laikā, EDAK uzskata, ka šādiem ierobežojumiem jābūt stingri ierobežotiem tvēruma (piemēram, tos attiecinot tikai uz attiecīgajām datu subjektu tiesībām vai attiecīgajām datu pārziņu kategorijām) un ilguma ziņā. Ierobežojumiem jāpastāv tikai ārkārtas stāvokļa laikā. Var ierobežot, bet ne liegt datu subjektu tiesības.
14. Turklāt ir pilnībā jāpiemēro VDAR 23. panta 2. punktā paredzētās garantijas, jo īpaši, kad runa ir par īpašu noteikumu nepieciešamību saistībā ar apstrādes mērķiem, personas datu kategorijām, ierobežojumu tvērumu, aizsardzības pasākumiem, lai novērstu ļaunprātīgu izmantošanu vai nelikumīgu piekļuvi vai nosūtīšanu, datu pārziņa vai pārziņu kategoriju noteikšanu vai risku datu subjektu tiesībām un brīvībām.
15. EDAK uzskata, ka ierobežojumi, kas pieņemti saistībā ar ārkārtas stāvokli, apturot vai atliekot datu subjektu tiesību piemērošanu, un datu pārziņu un apstrādātāju pienākumi bez skaidriem laika ierobežojumiem būtu pielīdzināmi šo tiesību faktiskai pilnīgai apturēšanai un nebūtu saderīgi ar pamattiesību un brīvību būtību. Turklāt pieprasījums īstenot datu subjektu tiesības, piemēram, saistībā ar tiesībām iebilst saskaņā ar VDAR 21. pantu, jāapstrādā laikus, lai tas būtu jēgpilns un

⁵ VDAR 41. apsvēruma: "Ja šajā regulā atsaucas uz juridisku pamatu vai leģislatīvu pasākumu, tas obligāti nenozīmē, ka vajadzīgs parlamenta pieņemts leģislatīvs akts, neskarot prasības, kas izriet no attiecīgās dalībvalsts konstitucionālās kārtības. Tomēr šādam juridiskam pamatam vai leģislatīvam pasākumam vajadzētu būt skaidram un precīzam un personām, uz kurām tas attiecas, vajadzētu spēt paredzēt tā piemērošanu saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas ("Tiesa") un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru."

⁶ Sk., piemēram, attiecībā uz Direktīvu 95/46/EK EST 2019. gada 14. februāra sprieduma lietā C-345/17 (Buivids) 64. punktu.

efektīvs. Tāpēc šajā kontekstā, ja datu pārzinis atliktu vai apturētu uz nenoteiktu laiku datu subjektu pieprasījumu apstrādi, tas pilnībā radītu šķērsli tiesību kā tādu īstenošanai.

16. Saskaņā ar VDAR 57. panta 1. punkta c) apakšpunktu valsts iestādēm, kas apsver ierobežojumus saskaņā ar VDAR 23. pantu, šajā procesā ir laikus jāapspriežas ar valsts uzraudzības iestādi un valsts uzraudzības iestādei jābūt pilnvarotai uzraudzīt šādu ierobežojumu piemērošanu. EDAK atbalsta valsts uzraudzības iestāžu centienus nodrošināt, ka valsts likumdošanas pasākumos paredzētie ierobežojumi pamattiesībām uz personas datu aizsardzību, lai aizsargātu sabiedrības veselību cīņā pret pandēmiju, ir piemērojami tikai tiktāl, ciktāl tie ir absolūti nepieciešami un samērīgi šā mērķa aizsardzībai.
17. EDAK atgādina, ka Eiropas Komisijai kā Līgumu aizbildnei ir pienākums uzraudzīt ES primāro un sekundāro tiesību aktu piemērošanu un nodrošināt to vienveidīgu piemērošanu visā ES, tostarp rīkojoties, ja valsts pasākumi neatbilst ES tiesību aktiem. EDAK arī turpmāk būs pieejama, lai pēc vajadzības konsultētu Eiropas Komisiju saskaņā ar VDAR 70. pantu.
18. EDAK turpmākajos mēnešos izdos plašākas pamatnostādnes par VDAR 23. panta īstenošanu.

Eiropas Datu aizsardzības kolēģijas vārdā —

priekšsēdētāja

(Andrea Jelinek)